

COMUNICACIÓ

Maria Teresa Sorrosal (Grup IAFI, UB)

L'oblit de la memòria en l'economia

El terme *economia* prové del grec *oikos* (casa) i *nomos* (regla). Així que, etimològicament, podríem dir que l'economia tracta sobre l'administració de la casa. Intentos posteriors de donar una definició unànime no han prosperat i així trobem un seguit de definicions que han gaudit de defensors i detractors, segons les diferents escoles i corrents de pensament que s'han succeït al llarg de la història. Una de les que han tingut força acceptació ha estat la de Lionel Robbins en *Essay on the Nature and Significance of Economic Science* (1932), segons la qual la ciència econòmica «analitza el comportament humà com una relació entre les finalitats donades i els mitjans escassos que tenen usos alternatius». En el diccionari de filosofia de Ferrater Mora es distingeixen diferents punts de vista per a aproximar-nos a aquest terme. Hi consta: «En quant objecte d'una fonamentació filosòfica, l'economia és considerada com una activitat humana destinada a la producció de certs valors d'utilitat [...]. En quant objecte d'una epistemologia de les ciències naturals, l'economia és considerada com una activitat humana sotmesa a certes lleis d'acord amb les quals té lloc la producció de béns, la seva distribució i el seu consum. [...] En quant objecte d'una epistemologia de l'esperit, l'economia és considerada una d'aquestes ciències», i afegeix: «l'economia es preocupa de les condicions psicològiques de la producció econòmica i en particular de les condicions històriques, arribant –en les direccions més historicistes– a fer dependre la forma de l'economia de la història, i no viceversa».

El punt en comú de totes les definicions sembla ser considerar l'economia com una activitat particular de les activitats que realitza l'ésser humà. És si més no curiós que, davant aquest fet, la majoria d'economistes ens oblidem d'aquest element quan estudiem el funcionament de l'economia d'un poble o d'una nació. Els models econòmics, que com a models cerquen d'explicar un determinat fenomen o predir futurs comportaments, treballen amb variables com la funció d'oferta, la demanda, el preu del bé, la quantitat

venuda, l'Euribor, l'IPC, la inflació, etcètera. La pregunta que ens sorgeix és la següent: On figura l'ésser humà en aquestes variables?

Hi ha qui considera, per exemple els analistes tècnics que operen en els mercats financers, que no és necessari explicitar el comportament de l'ésser humà, ja que aquest ja és reflectit en el valor numèric de les variables amb què treballen, és a dir, en el preu i en el volum de negociació dels actius. Si el preu d'una acció puja, el que senten, pensen o recorden els inversors en borsa queda recollit en forma d'increment de preu. Ara bé, poden els records ser simplificats fins a ser mesurats amb 8 cèntims d'euro?

És una mesura quantitativa, fàcil d'obtenir a posteriori, susceptible d'analitzar mitjançant instruments matemàtics, estadístics, econòmics... però de dubtosa capacitat per a recollir tota la complexitat que envolta l'activitat humana.

En particular, avui tractaré de la influència de la memòria en l'activitat econòmica i del seu oblit pels investigadors en economia. La justificació de per què tractar sobre la memòria i no sobre qualsevol altra capacitat cognitiva humana, és per la seva importància perquè pugui esdevenir-se el procés d'aprenentatge. Sense memòria no pot haver-hi aprenentatge. I, en economia, no aprendre significa perdre diners.

Parlar del tractament de la memòria en l'economia significa, segons el meu parer, parlar de maltractament. La memòria ha estat retallada, desvirtuada i simplificada tant que l'únic que manté del concepte original és el nom. En el millor dels casos, hom la identifica amb un mer conjunt de dades passades i, a ser possible, de dades numèriques. En conseqüència, quan trobem bibliografia que fa referència a la memòria, habitualment som davant d'estudis econòmics que tenen en compte les dades històriques (entenent *històric* com del passat) d'una variable i cerquen una possible relació funcional-matemàtica amb les dades actuals, tot fent projeccions de cara al futur. Aquesta memòria és estàtica, és un conjunt de dades sense estructura i sense vida, exclou l'adaptació i no permet l'aprenentatge.

Però el paper que desenvolupa la memòria col·lectiva en l'evolució dels mercats financers o en la cultura empresarial de les *pimes* catalanes va més enllà d'un magatzem de dades. Hi ha autors que han comprès la importància que el record d'una experiència

passada té en el comportament futur d'una economia. El record i l'oblit juguen a determinar una realitat econòmica. Com imaginar una bombolla especulativa amb les empreses tecnològiques, les «.com», en els anys noranta del segle passat sense l'oblit voluntari de totes les bombolles especulatives anteriors? Podria entendre's una política tan marcadament antiinflacionista a Alemanya sense el record d'una postguerra hiperinflacionista? ¿És possible comprendre la política econòmica d'Alan Greenspan (ex-president de la Reserva Federal d'Estats Units) sense el record de la Gran Depressió viscuda en els anys trenta? La memòria influeix en les decisions preses per l'ésser humà, i l'economia no fuig pas dels seus efectes.

El repte a què s'ha d'enfrontar la ciència econòmica actual és el d'incloure dins els seus models l'existència d'una experiència passada, d'uns records, d'una memòria col·lectiva que s'usa per a aprendre, modificar el comportament i que afecta les decisions dels agents econòmics. A més, cal tenir en compte que la memòria que influeix en l'economia és quelcommés que la suma dels records de cadascun dels agents que hi participen, és la memòria dels grups que intervenen en la producció dels recursos i en la determinació de les finalitats a què es referia Robbins. Com a dificultat afegida per a la modelització econòmica, els membres d'aquests grups interaccionen entre ells i amb altres grups del seu entorn, modificant constantment la imatge que el grup té dels seus records.

Posem un exemple. Un individu va invertir en borsa l'any passat en unes circumstàncies que feien apuntar a una situació favorable, però el resultat fou desastrós per a la seva butxaca. Si actualment es repeteixen les mateixes circumstàncies de l'any anterior, la decisió d'invertir pot ser diferent a causa del record de l'experiència prèvia. Però si fa una setmana un veí li comenta els fabulosos beneficis que ha obtingut gràcies a la borsa, llavors pot ser que la decisió torni a canviar. Si, en lloc d'analitzar la influència dels records col·lectius en un individu, analitzem els efectes que pot tenir en un grup (un sindicat, un mercat financer o un govern), podem entendre la dificultat que això comporta.

Aquesta dificultat, però, no pot ser una excusa per a no intentar-ho. Si les persones que prenen decisions econòmiques de forma responsable es veuen obligades a considerar l'experiència

passada per a millorar les seves actuacions, els economistes hem de seguir el mateix exemple. Afortunadament, de mica en mica, es van fent passos en aquesta direcció.

Les investigacions interdisciplinars són un gran reforç per a emprendre aquest objectiu. L'anàlisi de la memòria des de la perspectiva històrica, biològica, neurològica, informàtica, etcètera és imprescindible per a poderreeixir en la tasca d'analitzar la influència de la memòria en la presa de decisions.

També és de gran ajuda l'ús de noves metodologies que no es veuen encotillades per la necessitat de treballar amb dades quantitatives. Un exemple de gran importància en aquest context el conformen les xarxes neurals artificials, un algorisme matemàtic que, amb marcada inspiració biològica, ofereix un instrument amb què incorporar l'experiència del passat i modificar el comportament dels seus resultats, en un símil amb l'aprenentatge humà. Però no hem de tornar a quedar-nos amb instruments de l'àmbit tradicional econòmic. Amb tota seguretat, la retòrica té molt a dir en aquest procés de millora del tractament de la memòria en l'economia. Entre altres motius, perquè un dels marcs generals de la memòria, a més de l'espai i el temps, és el llenguatge i el discurs que comparteixen els membres d'un grup.

Deia Arthur Schopenhauer que «cadascú té el màxim de memòria per a allò que li interessa i el mínim per al que no li interessa», expressió totalment certa en qualsevol entorn, però especialment encertada en el context polític i econòmic. La memòria és manipulable i qui tingui més poder pot fer recordar allò que no va ser i fer oblidar allò que li convé. Per no concloure amb aquest pessimisme ètic, permetin-me que ho faci amb una altra citació, en aquest cas de Ramón Gómez de la Serna, el qual deia: «tenia tan mala memòria que es va oblidar que tenia mala memòria i es va recordar de tot». Esperem que l'economia deixi de tenir mala memòria.